

Proces priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini - procjep između politike i prakse

Nina Branković

Sažetak

Veliki broj diploma stečenih izvan Bosne i Hercegovine nisu priznate u Bosni i Hercegovini. Ovakva praksa ugrožava prava onih koji su stekli diplome, doprinosi odlivu mozgova, onemogućava da Bosna i Hercegovina iskoristi svoje ljudske potencijale i negativno utiče na pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji.

Ova studija adresira razloge za visok procenat nepriznatih diploma u Bosni i Hercegovini. Putem desk analiza, intervjua sa zainteresovanim i direktno uključenim stranama, okruglih stolova i komparativnih analiza pozitivnih primjera iz Republike Hrvatske i Republike Slovenije ova studija identifikira probleme i poteškoće u trenutnoj politici koja reguliše priznavanje stranih diploma. Također, preporuke koje će pomoći u uspostavljanju uspješne politike za prepoznavanje stranih diploma u Bosni i Hercegovini razvijene su kroz ovo istraživanje.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
UVOD	2
Metodologija	3
Kontekst problema javne politike	3
Definisanje problema javne politike - nedostatak odgovarajućih politika za priznavanje stranih diploma	5
OPIS PROBLEMA	6
Trajanje procesa priznavanja i cijena priznavanja stranih diploma	6
NAJVAŽNIJE POLITIKE KOJE REGULIŠU PRIZNAVANJE I NOSTRIFIKACIJU DIPLOMA	7
GLAVNE TEME I PROBLEMI KOJE SU PREPOZNATE U OVOJ STUDIJI U OBLASTI PRIZNAVANJA DIPLOMA	9
Nadležnosti i uloga Centra za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja	9
Saradnja CIP-a sa drugim odgovarajućim institucijama	10
Nostrifikacija u odnosu na priznavanje	10
Različite vrste priznavanja stranih diploma	10
Zakonski okvir za podršku priznavanju stranih diploma	11
OPCIJE ZA JAVNU POLITIKU	12
Prva opcija za javnu politiku: Centralizovana nadležnost CIP-a	12
Druga opcija javne politike: CIP kao administrativno tijelo	13
Treća opcija javne politike: CIP kao koordinacijsko tijelo	13
PREPORUKE	13
ZAKLJUČAK: RIJEŠENJE ZAVISI OD NAS!	16
REFERENC	16

Nina Branković

magistrirala je javne politike na King's College London, UK. Tokom četrnaest godina radnog iskustva radila je na razvoju i implementaciji javnih politika u Bosni i Hercegovini, regiji Zapadnog Balkana, Velikoj Britaniji i Njemačkoj koje su financirale međunarodne organizacije uključujući UNDP, UNIFEM, IPPF -Brussels, DFID, Save the Children Norway, NDI, Policy Exchange-Think Tank, London, Arts Council London, European Commission-Brussels, Robert Bosch Stiftung, European Fund for Balkan i druge. Ona je također radila u javnom sektoru, u Sudu BiH za ratne zločine, Ministarstvu vanjskih poslova BiH te za ministarstva obrazovanja BiH. Njena ekspertiza vezana za javne politike u sektoru zdravstva, obrazovanja i okoliša. Kao ekspert radi na evaluaciji projekata za Evropsku Komisiju u Briselu. Ona je trenutno angažovana u Vijeću Ministara BiH kao konsultant i radi kao Državni trener za javne politike za UNDP.

UVOD

Proces priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini (dalje u tekstu BiH) je značajno usporen ako ne i potpuno zaustavljen. Decentralizovan i frangmentiran obrazovni sistem u BiH kao i nepostojanje odjela u okviru Ministarstava obrazovanja koji bi se bavio ovom problematikom samo dodatno otežava već veoma tešku situaciju. Šema u nastavku prikazuje organizaciju obrazovnog sistem u Bosni i Hercegovini:

Šema 1:
Organizacija sistema obrazovanja u BiH

Obzirom da se obrazovni sistem u BiH sastoji od tri odvojena obrazovna sistema, proces usvajanja Okvirni zakon o visokom obrazovanju na drzavnom nivou je bio veoma spor. Između ostalih problematika, ovaj zakon je trebao da reguliše problem prepoznavanja stranih diploma u BiH. Zakon je usvojen, ali u mnoge oblasti koje on trebao riješiti ostale vrlo nejasno definisane.

Kako process integracija BiH u Evropsku uniju odmiče, problematika nepriznavanja stranih diploma u BiH postaje sve veći prioritet. Procjenjuje se da je veliki broj BiH građana, raseljenih u periodu između 1992-1996, stekao univerzitetske diplome izvan BiH. Mnogi su studirali na nekim od prestižnih svjetskih fakulteta, ali te diplome nisu priznate u Bosni i Hercegovini. Istovremeno, jedan od vidova međunarodne pomoći Bosni i Hercegovini je i ojačavanje profesionalnog kadra u zemlji putem sistema stipendija koje omogućavaju BiH studentima da završe univerzitet izvan Bosne i Hercegovine. Tokom zadnjih deset godina britanska vlada je putem Chevening stipendije uložila više od 4 miliona funti i omogućila da 85 građana BiH stekne univerzitetsku diplomu u UK, i time ojačala BiH sa novim liderima u mnogim značajnim znanstevim oblastima. Češka vlada godišnje obezbjeđuje 40 stipendija građanima BiH za studiranje u Češkoj Republici. Obzirom da je BiH sada potpisala Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji, državne službe u BiH imaju mogućnost da dobiju nekoliko stotina stipendija godišnje za educiranje svog kadra izvan BiH.

Po završetku školovanja, stipendisti se vraćaju u BiH kako bi doprinjeli ekonomskom i političkom razvoju Bosne i Hercegovine. Uspjeh ovog sistema je oslonjen na pretpostavci da će se, po povratku, oni moći zaposliti u državne institucije i pomoći razvoju BiH. Također je poželjno da se novoeducirani kadar zaposli na univerzitetima te aktivno učestvuje u prenosu znanja u Bosni i Hercegovini.

Trenutno je uticaj ovih stipendista po povratku u BiH ograničen jer ne postoji efikasan sistem za priznavanje diploma, a bez priznatih diploma oni ne mogu raditi u državnoj službi.

Trenutni sistem je dug, skup i rezultati procesa priznavanja diploma su veoma nesigurni. Ovakva praksa otežava mobilnost u okviru obrazovnog sistema koja je definisana Bolonjskim procesom i Evropskom Konvencijom za ljudska prava (ECHR)¹. To dovodi do odliva mozgova i dodatno usporava razvoj BiH.

Fokus ove javne politike je da istraži trenutne procedure koje regulišu priznavanje stranih diploma u Bosni i Hercegovini, da predstavi naučena iskustva iz Republike Hrvatske i Republike Slovenije s ciljem da se supostavi efikasan metod prepoznavanja diploma u praksi Bosne i Hercegovine.

¹ Evropska konvencija o ljudskim pravima (ECHR), Rim 4. Novembar 1950.

Metodologija

Istraživanje za ovu studiju provedeno je u Bosni i Hercegovini u jesen 2009. godine. U novembru i decembru 2008. godine o ovim problemima sam diskutovala na sastancima sa službenicima iz Pravnog odjela na Univerzitetu u Sarajevu, rukovodiocem Odjela za priznavanje stranih diploma u Republici Srpskoj, Univerzitetom u Banjaluci, službenicima iz ENIC/NARIC odjela u Ministarstvu civilnih poslova BiH, članovima Chevening alumnija u Sarajevu, koji su se suočavali direktno sa teškoćama u procesu priznavanja diploma. Razgovarano je također sa predstavnicima nevladinog sektora.

Kroz diskusiju sa službenicima koji rade svakodnevno na priznavanju stranih diploma u Republici Hrvatskoj dalo mi je mogućnost da razgovoram o nekim potencijalnim problemima koji bi se lako mogli izbjeći u Bosni i Hercegovini.

Također, nalazi studije su prezentovani i o njima se diskutovalo na okruglom stolu sa Rukovodiocem i članovima Upravnog odbora CIP-a, predstavnicima univerziteta u BiH i ministarstvima za obrazovanje u BiH, Rukovodiocem Odjela za priznavanje stranih diploma pri agenciji za znanost i visoko obrazovanje (ASHE) u Republici Hrvatskoj, članovima Chevening Alumnija, osobama koje su prošle proces priznavanja diploma u BiH te predstavnicima nevladinog sektora.

Okrugli sto je organizovan 18. decembra 2008. godine u Ministarstvu civilnih poslova BiH i na njemu su diskutovani nalazi ove studije kao iskustva Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Kontekst problema javne politike

Ključni problem kojim će se ova studija baviti jesu poteškoće u procesu priznavanja stranih diploma u obrazovnom sistemu BiH. Studija će pokušati identificirati probleme nefleksibilnosti trenutnog sistema i predložiti preporuke za njihovo prevazilaženje. Kako bi smjestili proces priznavanja stranih diploma u kontekst BiH, pružit ću kratki osvrt na prethodni i trenutni sistem obrazovanja u BiH, osvrnut ćemo se na obaveze koje BiH ima prema Evropskoj Uniji u okviru politike visokog obrazovanja, daću presjek politike BiH koja reguliše proces priznavanja diploma i ukazat ću na procjepe koje će ovo istraživanje adresirati.

Nakon završetka rata u BiH u novembru 1995. godine, sa Dejtonskim mirovnim sporazumom zemlja je podjeljena na dva entiteta, Republiku Srpsku i Federaciju Bosne i Hercegovine, s tim

da je Federacija BiH dodatno podjeljena na 10 kantona i na Brčko distrikt. Ova podjela ima ozbiljan uticaj na obrazovanje jer je rezultirala u kreaciji glavnih obrazovnih autoriteta u BiH, sa Ministarstvom obrazovanja Republike Srpske i Ministarstvom obrazovanja Federacije BiH i dodatnih 10 kantonalnih ministarstava obrazovanja (UNDP, 2003).

Postojeće structure nisu samo skupe već uzrokuju i nedostatak zajedničkih standarda u školskim praksama i financiranju (OECD,2001). Obzirom da ministre u ovim institucijama imenuju političke stranke na osnovu odgovarajuće nacionalne i političke orijentacije, njihov osnovni zadatak je da zastupaju interese njihove etničke skupine u obrazovanju (OSCE,2006,Vijeće Evrope,2001).

Na svom putu u Evropsku Uniju, Bosna i Hercegovina je potpisala i ratificirala neke međunarodne ugovore u oblasti obrazovanja.

Iako nema "zajedničke politike na nivou obrazovanja u EU", obrazovanje predstavlja prioritetnu oblast za države članice Evropske Unije. Konačni cilj obrazovne politike Evropske Unije je uspostavljanje Evropske visko-obrazovne oblasti do 2010. godine, koja će obezbjeđivati priznavanje diploma studentima i zaposlenim, omogućavajući im da se lakše kreću u granicama Evropske Unije². Kako bi povećali pokretljivost radne snage u Evropskoj Uniji sve članice su ratificirale Lisabonsku strategiju, Bolonjski proces i trebale bi implementirati obaveze iz ovih dokumenta u okviru svojih pravnih sistema.

² "Razmatrajuci pristupanje Evropskoj Uniji", Direkcija za Evropske Integracije, 2006

U septembru 2003. godine BiH je potpisala Bolonjsku Konvenciju o obrazovanju koja propisuje kriterije i uslove za reformu visokog obrazovanja bazirane na standardima i normama u Evropi. Ona podrazumjeva uspostavljanje tri nivoa diploma (dodiplomski, diplomski i doktorat), uspostavljanje evropskog sistema transfera bodova i uspostavljanje sistema koji će osigurati kvalitet obrazovanja na institucionalnom, državnom i evropskom nivou.

U januaru 2004. godine BiH je ratificirala Lisabonsku konvenciju za priznavane diploma. Cilj konvencije je kreiranje mehanizama, definisanje procedura i kriterija za pošteno, nediskriminirajuće i transparentno priznavanje univerzitetskih diploma u Evropi. Između ostalih, prema konvenciji, slijedeće obaveze je BiH preuzela:

- Uspostava nacionalnog informacionog centra koji će omogućiti kreiranje transparentnih, povezanih i pouzdanih procedura i kriterija za priznavanje diploma
- Uspostava uslova koji omogućavaju pristup administrativnom tijelu odgovornom za procjenu diplome u nekom razumnom vremenu po razumnoj cijeni.

U skladu s dokumentima koje je ratificirala, Bosna i Hercegovina je u julu 2007. godine usvojila Okvirni zakon o visokom obrazovanju koji propisuje uspostavu Centra za informisanje i priznavanje diploma u oblasti visokog obrazovanja (u daljem tekstu CIP³)⁴. Na osnovu Lisabonske konvencije predviđeni CIP bi trebala biti neovisna organizacija odgovorna za širenje informacija i zadataka u vezi priznavanja diploma.

Vijeće ministra BiH je na prijedlog Ministarstva civilnih poslova trebalo osnovati CIP u septembru 2007. godine, ali on jos uvijek nije funkcionalan. Uspostava CIP-a je u procesu, a Ministarstvo za civilne poslove nije moglo objasniti razloge za kašnjenje u njegovom uspostavljanju. Proces izbora članova Izvršnog odbora CIP-a je urađen tokom zadnjih sedam mjeseci i proces je

³ CIP je skracenica za Center za informacije i priznavanje

⁴ Prema clanu 8 Zakona o visokom obrazovanju osobe sa visokoskolskom diplomom-stecenom u stranoj zemlji trebaju da predaju svoju diplomu " odgovornom tijelu koje ce prepoznati dipvome u skladu sa principima Konvencije o prepoznavanju kvaifikacija visokog obrazovanja na teritoriji Evrope) (kratka Lisbon Konvencija).

završen u novembru 2008. godine. Direktor centra je imenovan i radna mjesta će biti oglašena u narednom periodu. Biće potrebno dodatnih šest do sedam mjeseci za uspostavu CIP-a i za početak njegovih aktivnosti. U međuvremenu Odjel za visoko obrazovanje pri Ministarstvu civilnih poslova BiH prikuplja informacije u vezi priznavanja diploma.

Definisanje problema javne politike – nedostatak odgovarajućih politika za priznavanje stranih diploma

Ova javna politika je fokusirana na problem koji se javljaju u trenutnom sistemu priznavanja stranih diploma. Ovaj problem je adresiran na mnogim nivoima i neke od organizacija civilnog društva su zagovarale za donošenje rješenja u oblasti priznavanja stranih diploma. Organizacije civilnog društva, poput Chevning Alumnija i ACIPS-a, kroz razne aktivnosti, su pozivale vladajuće structure da poduznu urgentne korake i uspostave i pokrenu rad CIP-a što prije.

Trenutno je CIP skoro uspostavljen. Međutim, ukoliko se odgovarajuće politike ne donesu čak i sa uspostavljenim CIP-om proces priznavanja diploma se neće pokrenuti naprijed.

Nije još odlučeno o tačnoj organizacijskoj strukturi CIP-a kao ni o relevantnim aktivnostima i odgovornostima koje će biti u njegovoj nadležnosti. Izvršni odbor CIP-a treba razviti i usvojiti sve interne regulative i dokumentacije.

Jedini pravni okvir koji trenutno reguliše uspostavu CIP-a i propisuje njegove aktivnosti je Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Zakon je vrlo nejasan u ovoj oblasti. Konkretno, prvi paragraf člana 45. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini navodi:

“CIP je odgovoran za priznavanje i informisanje u oblasti viskog obrazovanja”

Međutim, zadnji paragraf člana 45. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini navodi:

“CIP, u skladu sa Lisabnskom konvencijom i pripadajućim dokumentima, daje preporuke Ministarstvu Federacije BiH, Republike Srpske, kantonalnim ministarstvima i ministarstvu Brčko distrikta o priznavanju diploma stečenih izvan BiH a sve u svrhu zaposlenje, nastavka školovanja i provođenja drugih prava koja proističu iz stečene kvalifikacije”

Ova dva paragrafa su u suprotnosti i razne organizacije, univerziteti, fakulteti, Ministarstvo civilnih poslova BiH, imaju različita tumačenja ovog zakona. Prema tome postoji potreba za razvojem dodatnog zakonskog okvira ili za donošenjem odluka koje će preciznije regulisati nadležnosti i aktivnosti CIP-a i pomoći CIP-u u njegovom uspješnom djelovanju.

Također, zakonski okvir koji trenutno reguliše priznavanje stranih diploma trebao bi biti izmjenjen. Kao što je ranije istaknuto, prema ustavu Bosne i Hercegovine, obrazovni sistem BiH je u nadležnosti entiteta. U skladu s tim priznavanje stranih diploma je različito regulisano u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj. To će biti ilustrirano s primjerima kroz ovu studiju.

Trenutne javne politike nisu prilagođene da odgovore na potrebe i zahtjeve tržišta jer su odgovornosti za priznavanje diploma podjeljene između previše aktera što stvara konfuzan sistem i dovodi do dodatnih slijedećih problema:

- Neki studenti ne mogu uopšte priznati svoje diplome

- Različite institucije različito tumače zakonski okvir što dovodi do sistema „trgovine diploma“ u kojem jedna te ista diploma nije priznata na univerzitetu/fakultetu u jednom entitetu dok je u drugom entitetu, na istovrsnoj instituciji, ta ista diploma priznata.

U ovoj studiji ja argumentiram da trenutna politika priznavanja stranih diploma otežava sistem priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini i da je potreban razvoj politike koja će uspostaviti uspješan sistem priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini.

OPIS PROBLEMA

Problem priznavanja diploma adresiran je više puta i adresirale su ga različite organizacije na različitim nivoima. Nekoliko projekata je urađeno oko ove problematike u BiH. Uz podršku Vijeća Evrope, Evropska komisija i Austrijska razvojna agencija (ADA) napravile su neki napredak u implementaciji Bolonjskog procesa. Projekat Evropske Komisije bavio se Bolonjskim procesom, usvajanjem zakona o visokom obrazovanju i pripremnim aktivnostima za uspostavljanje CIP-a. U okviru projekta “Jačanje kapaciteta Ministarstva Civilnih poslova u oblasti visokog obrazovanja” koji je financirala Austrijska razvojna agencija, tri službenika su zaposlena u Ministarstvu civilnih poslova BiH kako bi olakšali proces priznavanja diploma. Međutim, ograničen obim posla je obavljen do danas⁵.

⁵ Chevening Alumni BiH, “Analysis of the Newly Adopted BH Framework Law on Higher Education”, September 2007

Organizacije koje su pozivale na pronalaženje rješenja ovog problema su alumni organizacije visokokvalifikovanih mladih profesionalaca koji su diplome stekli izvan BiH. U nekim slučajevima i oni koji su diplome stekli na prestižnim fakultetima, poput Harvard ili Cambridge nisu imali uspjeha u priznavanju svojih diploma u BiH.

Chevening Asocijacija BiH uradila je dva istraživanja. Prvim istraživanjem je adresirala probleme s kojima se susreću građani BiH u procesu priznavanja diploma koje su stekli u UK. Ova studija nije sveobuhvatna⁶, ali pruža osnovu za dalje istraživanje problema. Chevening Asocijacija BiH je također uradila analizu usvojenog zakona o visokom obrazovanju, a studija je fokusirana na probleme u samom zakonu.

⁶ Studija uključuje 6 specifičnih slučajeva .

Međutim, ni jedna od ovih analiza i istraživanja nije adresirala problem kašnjenja uspostavljanja CIP-a. Nijedna također nije istražila i predložila buduću strategiju rada CIP-a. i konačno jos uvijek nije razvijena politika za priznavanje stranih diploma koja će jasno definisati uloge svih zainteresovanih strana uključenih u ovaj proces.

Informacije iz ovih projekata su od koristi jer sa fakulteta i univerziteta nije moguće dobiti tačan broj bilo negativnih bilo pozitivnih odluka u pojedinačnih slučajevima priznavanja diploma. Zbog toga sam analizirala pojedinačne slučajeve koje su alumniji prikupili od svojih članova. Ove informacije su mi pomogle da analiziram osnovne praktične probleme u vezi sa priznavanjem diploma s kojima su se ljudi koji su ih pokušali priznati suočavali.

Trajanje procesa priznavanja i cijena priznavanja stranih diploma

Trenutni proces priznavanja diploma je veoma dug i skup. Vrijeme potrebno, od momenta predaje zahtjeva u odgovarajuću instituciju sa priloženim potrebnim dokumentima do momenta kada podnosilac zahtjeva dobije odluku od nadležne instucije bi, prema zakonu, trebalo biti

dva mjeseca. Međutim ovaj period je ponekad produžen i na godinu dana ili čak, u nekim slučajevima, i na više godina. Osnovni razlog za ovako dug period leži u nesistematskom pristupu, konfuznoj praksi priznavanja diploma i sporosti administracije.

Službenici na nekim univerzitetima, kao što je, na primjer, službenik na Univerzitetu u Banja Luci objasnio, imaju probleme sa interdisciplinarnim studijskim programima izvan Bosne i Hercegovine jer ih ne mogu uporediti i izjednačiti sa studijskim programima na institucijama u Bosni i Hercegovini. Neki studenti istakli su iste probleme u studijama koje su uradile alumni organizacije.

Kada su nastavni programi stranih diploma interdisciplinarni i uključuju predmete koji su dio drugih nastavnih programa na univerzitetima u Bosni i Hercegovini puno je teže uporediti nivo i sadržaj nastavnog programa za koji će predmetna diploma biti priznata.

U većini slučajeva ovaj proces zahtjeva formiranje specijalne komisije sastavljene od članova sa različitih nastavnih programa na fakultetu koji onda trebaju da procjene nastavni plan diplome koje je u procesu priznavanja.

Cijena za priznavanje diplome varira od institucije do institucije. Svaki nivo studija ima različitu cijenu priznavanja. Što je nivo niži to je i cijena niža tako da je najveća cijena za doktorski studij. Kada se uporedi cijena priznavanja diploma u Hrvatskoj može se zaključiti da je priznavanje diploma BiH 12 puta skuplje⁷.

Očigledno proces priznavanja diploma može, u nekim slučajevima, biti „unosan posao“. Istovremeno Lisabonska konvencija jasno nalaže da ovaj proces treba biti pojednostavljen i jeftin kako bi se olakšala praksa priznavanja diploma i promovisla studentska radna snaga i samim tim mobilnost radne snage.

S druge strane, niti dužina procesa priznavanja diploma niti cijena ne mogu garantovati da će odluka na kraju procesa biti pozitivna. Diplome se procjenjuju na pojedinačnom nivou i rezultat je, u većini slučajeva, nesiguran. Korijen problema leži u dvije stvari.

Registar svih priznatih diploma ne postoji na nivou Bosne i Hercegovine i ne postoji centralno tijelo koje će koordinisati sve aktivnosti u ovoj oblasti. Drugi problem je vezan za samu nostrifikaciju jer ona podrazumjeva da se nastavni plan strane diplome upoređuje sa nastavnim planom u Bosni i Hercegovini i izjednačuje. Takva praksa je uveliko pojednostavljena u Hrvatskoj i Sloveniji što će biti objašnjeno kasnije.

NAJVAŽNIJE POLITIKE KOJE REGULIŠU PRIZNAVANJE I NOSTRIFIKACIJU DIPLOMA

Dok CIP nije uspostavljen sistem priznavanja diploma i nostrifikacije diploma nije bio strukturiran što je kreiralo veoma konfuznu situaciju u ovoj oblasti.

Pravni okvir koji trenutno reguliše ovu oblast je različit u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj. Zakon koji još uvijek reguliše nostrifikaciju i izjednačavanje stranih diploma u Federaciji BiH je iz 1988. godine⁸ i još uvijek je fokusiran na proces nostrifikacije, a ne na proces priznavanja diploma. Prema tom zakonu proces nostrifikacije diploma mora izvršiti akademska institucija, fakultet

⁷ Prosječna cijena za nivo magistarskog studija je oko 750 eura dok je Republici Hrvatskoj oko 67 eura.

⁸ Zakon o priznavanju i izjednačavanju stranih diploma (Službene novine SR BiH 7/88)

⁹ Član 7. Zakona o priznavanju i izjednačavanju stranih diploma (Službene novine SR BiH 7/88)

¹⁰ Član 15. Zakona o priznavanju i izjednačavanju stranih diploma (Službene novine SR BiH 7/88)

¹¹ Član 131. Zakona o visokom obrazovanju RS-a (Službene novine Republike Srpske 86/06)

¹² Član 131. Zakona o visokom obrazovanju RS-a (Službene novine Republike Srpske 86/06)

¹³ Zakon o visokom obrazovanju BiH 2007

¹⁴ Član 45 stav 7. Zakon a o visokom obrazovanju BiH.

¹⁵ Chevening Alumni BiH, "Analysis of the Newly Adopted BH Framework Law on Higher Education", September 2007

ili akademija umjetnosti. U slučaju da institucija koja bi mogla sprovesti nostrifikaciju određene diplome ne postoji, univerzitet formira specijalnu komisiju⁹. Proces nostrifikacije je završen kada je odluka o nostrifikaciji izdata s tim što se proces treba završiti u roku od 60 dana¹⁰.

Pravna regulativa Republike Srpske je drugačija jer je zakon koji reguliše ovu oblast nedavno izmjenjen i politika na snazi je većim dijelom preuzeta iz Republike Hrvatske. Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske reguliše ovu oblast u Republici Srpskoj¹¹. Prema tom zakonu priznavanje stranih diploma je proces u kojem se procjenjuje:

- Pravo osobe koja posjeduje diplomu da nastavi studiranje
- Pravo osobe koja posjeduje diplomu da je koristi u svrhu zaposlenja

Također, prema tom zakonu Ministarstvo obrazovanja i kulture Republike Srpske bi trebalo imati registar svih priznatih diploma¹². Odgovarajuća akademska institucija bi trebala provesti proces priznavanja diplome ukoliko je to u svrhu nastavka studiranja.

Komisija za informisanje i priznavanje diploma u oblasti visokog obrazovanja je nadležna za proces priznavanja diploma u svrhu zaposlenja. Konačno, proces priznavanja diploma ne mora biti sproveden ukoliko je diploma izdata prije 27. aprila 1992. godine jer su te diplme dio prethodnog sistema obrazovanja.

U nekim slučajevima dogovori među zemljama kreiraju dodatnu konfuziju jer postoje različite prakse u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj. Na primjer, kada je diploma izdata u Republici Srbiji diploma treba biti nostrificirana ukoliko će se koristiti u Federaciji BiH. Diploma također treba biti priznata ukoliko će se koristiti u svrhe zaposlenja u Republici Srpskoj. Međutim, u slučaju kada će se diploma izdata u Republici Srbiji koristiti u svrhu nastavka školovanja u Republici Srpskoj ona ne mora biti priznata odnosno nostrificirana.

Očigledno da je, kako bi se napravio sistematski proces, potrebno razviti unificiran sistem. Postoji i potreba za centraliziranim tijelom za koordinaciju. U skladu s tim, Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini definisao je uspostavu CIP-a 2007. godine. Od sada bi se politike vezane za priznavanje diploma trebale promijeniti. Međutim, ovaj zakon je vrlo konfuzan u odnosu na ulogu i nadležnosti CIP-a.

Pozitivna uloga CIP-a je što on predstavlja institucije za visoko obrazovanja BiH u međunarodnim mrežama institucija za visoko obrazovanje¹³. Međutim, negativna strana je što prema Okvirnom zakonu o visokom obrazovanju, CIP neće izdavati riješnje o priznavanju diplome. CIP će samo izdavati preporuku da se određena diploma prizna, a priznavanje će vršiti entitetska ministarstva obrazovanja, odnosno ministarstvo Brčko distrikta, a svrha priznavanja koja će biti nevedena je ili nastavak školovanja ili zaposlenje¹⁴. U Ministarstvu Civilnih Poslova BiH objašnjeno je da konačnu odluku da li će se neka diploma priznati ili neće donosi odnosno ministarstvo obrazovanja¹⁵.

Prateći trenutnu praksu sa veoma dugim i skupim procesom priznavanja, izdavanje preporuke i mišljenja bez obavezujućeg faktora (koji bi u stvari predstavljao riješenje o priznanju diplome) može samo doprinjeti povećanju birokratije u BiH i ne osigurava postizanje ciljeva.

Kroz istraživanje za ovu studiju, u razgovoru sa predstavnicima Ministarstva Civilnih poslova BiH i ENIC Odjela u Ministarstvu jasno je nevedeno da strategija za rad CIP-a i prateća do-

kumentacija ne postoji. Razvoj adekvatne strategije neophodne za adekvatno funkcionisanje CIP-a, kao i jasno određivanje odgovornosti CIP-a i politike rada neophodno je za njegovo funkcionisanje. Veoma je važno da CIP ne bude samo još jedno administrativno tijelo u procesu priznavanja diploma. Također je važno da se razvije kompletna politika priznavanja diploma koja će regulisati ulogu svih zainteresovanih i uključenih strana u tom procesu.

GLAVNE TEME I PROBLEMI KOJE SU PREPOZNATE U OVOJ STUDIJI U OBLASTI PRIZNAVANJA DIPLOMA

Nekoliko glavnih problema je izdvojeno nakon obavljenih intervjua sa zvaničnicima u Bosni i Hercegovini, analize postojećeg zakonskog okvira, komparativnih analiza odgovarajućih politika u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj.

O ovim problemima raspravljala sam na sastanku sa službenicima iz Agencije za znanost i visoko obrazovanje Republike Hrvatske i također na sastanku sa predstavnicima CIP-a. Kako bi se jasno predstavili ovi problemi praksa i naučene lekcije iz Republike Hrvatske i Republike Slovenije biće predstavljeni zajedno.

Nadležnosti i uloga Centra za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja

Saradnja CIP-a sa svim relevantnim institucijama nije jasno definisana. Dva paragrafa člana 45. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju koji reguliše ulogu CIP i njegove nadležnosti su u kontradikciji. Prema prvom paragrafu CIP će biti odgovoran za priznavanje diploma. U zadnjem paragrafu je navedeno da CIP, u skladu sa Lisabonskom konvencijom, izdaje preporuku relevantnoj instituciji u Republici Srpskoj, kantonima u Federaciji BiH i u Brčko distriktu da prizna diplomu u svrhu zaposlenja, nastavka studiranja ili radi ostvarivanja drugih prava koja proizilaze iz stečene kvalifikacije.

Službenici u Univerzitetu u Sarajevu¹⁶ izrazili su svoje sumnje u vezi ova dva paragrafa jer nisu bili sigurni kako da tumače ulogu i nadležnost CIP-a. Iste sumnje su izrazili i zaposleni u Ministarstvu Civilnih Poslova BiH¹⁷.

Iskustvo Republike Hrvatske pokazuje da priznavanje diploma može sprovesti Centar za priznavanje diploma i odgovarajuća akademska institucija.

Odjel za priznavanje diploma ENIC/NARIC ured pri Agenciji za znanost u Republici Hrvatskoj daje preporuku za priznavanje diploma kada je zahtjev za priznavanje diplome podnijet u svrhu zaposlenja. Univerzitet je odgovoran za priznavanje diploma kada je priznavanje zatraženo u svrhu nastavka studiranja. Ova razlika je napravljena kako bi se univerzitetu ostavilo dovoljno prostora da odluči da li je nivo obrazovanja koje stečeno datom kvalifikacijom dovoljno da se nastavi školovanje na državnom univerzitetu u Republici Hrvatskoj. U skladu s tim, Odjel za priznavanje diploma je uspostavljen na Univerzitetu u Republici Hrvatskoj. Ovaj odjel usko saraduje sa Agencijom za znanost i odjelom za priznavanje diploma pri ovoj agenciji.

Republika Slovenija je uspostavila sličnu praksu i prema Zakonu o priznavanju diploma i procjeni obrazovanja u Republici Sloveniji škole su odgovorne da imenuju pojedinca koji će biti zadužen da administrira proceduru priznavanja diploma. Škole i univerziteti tokom procesa priznavanja

¹⁶ Sastanak sa službenicima Pravnog odjela koji riješavaju zahtjeve o priznavanju diploma na Univerzitetu u Sarajevu održan u novembru 2008. godine. Tokom diskusije sa Rukovodiocem odjela i dva službenika izražena je zabrinutost u pogledu buduće uloge CIP-a.

¹⁷ Sastanak je održan sa službenicima u ENIC/NARIC uredu Odjela za visoko obrazovanje pri Ministarstvu civilnih poslova BiH.

usko saraduju sa Odjelom za priznavanje obrazovanja pri Minisarstvu za Visoko obrazovanje, nauku i tehnologiju. Veoma je važno da škole/univerziteti/fakulteti usko saraduju sa Centrom za informisanje i priznavanje diploma.

Saradnja CIP-a sa drugim odgovarajućim institucijama

Sjedište CIP-a je planirano da bude u Mostaru dok je sjedište Agencije za razvoj i visoko obrazovanje i osiguranje kvalitete planirano da bude u Banjaluci.

Tokom intervju sa službenicima u Ministarstvu civilnih poslova BiH izražena je zabrinutost u pogledu buduće saradnje CIP-a i Agencije za razvoj i visoko obrazovanje i osiguranje kvalitete.

„Ove dvije institucije će raditi na sličnim i povezanim stvarima i, prema tome, one bi trebalo da budu u mogućnosti da usko saraduju. Međutim, ukoliko su njihova sjedišta smještena na različitim lokacijama ili čak u različitim gradovima, to bi moglo da utiče na brzinu i uspjeh njihove saradnje.“

Iskustvo iz Republike Hrvatske pokazuje da je saradnja između ove dvije institucije veoma važna i da one često rade na istim slučajevima samo u različitom dijelu procesa. Štaviše ova dva odjela koja rade na istim stvarima su oba smještena u istu zgradu u Republici Hrvatskoj.

Nostrifikacija u odnosu na priznavanje

Do sada korišteni termin „proces priznavanja stranih diploma“ nije precizno definisan i treba biti dodatno objašnjen. Proces nostrifikacije stranih diploma se provodio u Bosni i Hercegovini dok nije stupio na snagu Okvirni zakon o viskom obrazovanju. Prema tom zakonu od sada će se CIP baviti procesom priznavanja diploma. Međutim, kako bi imali uspješan sistem uspostavljen, ni jedan od procesa ne treba biti isključen.

Nostrifikacija je priznavanje odgovarajućeg ekvivalenta kvalifikacije u Bosni i Hercegovini u odnosu na stranu diplomu koja se priznaje. Kriteriji za nostrifikaciju su sistem obrazovanja zemlje u kojoj je diploma izdata, nastavni program, dužina studija i drugi relevantni uslovi obrazovnog programa.

Priznavanje diplome je formalna potvrda kvaliteta strane kvalifikacije. Kriteriji za priznavanje diplome su samo nivo sposobnosti i znanja koje su stečene tokom programa bez upoređivanja nastavnog plana i programa.

Oba termina se koriste u politici Republike Hrvatske i još su više proširena u politici Republike Slovenije. Nostrifikacija se koristi u slučajevima kada se diploma procjenjuje u svrhu nastavka školovanja i priznavanje se koristi kada se diploma priznaje u svrhu zaposlenja.

Različite vrste priznavanja stranih diploma

Postojeće vrste priznavanja stranih diploma koje su navedene u BiH zakonskom okviru, zakonu Federacije BiH i zakonu Republike Srpske nisu dovoljne za sve neophodne svrhe priznavanja. Trenutne vrste priznavanja diploma se odnose na pravo onoga ko je stekao diplomu da nastavi studiranje ili da koristi diplomu u svrhu zaposlenja¹⁸.

¹⁸ Precisely those two types are defined in the law of Republic of Srpska

Dok u Republici Hrvatskoj postoje dva glavna tipa priznavanja diploma iskustvo iz Republike Slovenije pokazalo je da ove vrste trebaju biti proširene kako bi sistem bio funkcionalan. Prema tome u Republici Sloveniji postoje slijedeće vrste priznavanja diploma:

1. Priznavanje obrazovanja u svrhu nastavka školovanja
2. Priznavanje obrazovanja u svrhu zaposlenja
3. Odluka o korištenju strane titule
4. Procjena certifikata ili diplome izdate u Republici Sloveniji

Dodatna vrsta priznavanja diploma koje je prisutna u slovenačkom sistemu je „Odluka o korištenju strane titule“. Slovenački sistem priznavanja diploma obezbjeđuje imaocu diplome mogućnost da odluči da li će samo priznati titulu ili će nostrificirati diplomu što je mnogo zahtjevniji i skuplji proces. Službenici iz Republike Hrvatske smatraju da je slovenački sistem mnogo korisniji i primjenjiviji u praksi.

Zakonski okvir za podršku priznavanju stranih diploma

Tokom sastanka sa zvaničnicima i službenicima u Bosni i Hercegovini adresirano je pitanje potrebnog zakonskog okvira. Obzirom da oblast priznavanja diploma zahtjeva razjašnjavanje određenih pitanja kao što su poistovjećivanje nivoa studija, određivanje cijene procesa, adresirano je pitanje potrebe razvoja dodatnog zakonskog okvira. Trenutni zakonski okvir u BiH ne reguliše ova pitanja. Istraživanje i komparativna analiza sistema u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji pokazali su da je, kako bi se imao funkcionalan sistem, potrebno donijeti dodatne zakone i odluke ili promijeniti postojeći zakonski okvir. Legislativa iz Republike Hrvatske reguliše proces priznavanja stranih diploma putem zakona o nauci, profesiji i visokom obrazovanju, zakona o priznavanju stranih diploma i pravilima i procedurama o cijenama priznavanja stranih diploma¹⁹.

U Republici Sloveniji, pravna osnova za priznavanje stranih diploma je Zakon o priznavanju i procjeni obrazovanja²⁰. U skladu sa tim zakonom, strani certifikat o završenom obrazovanju mora ispunjavati slijedeća četiri osnovna pravna uslova kako bi mogla biti izdata pozitivna odluka o priznavanju obrazovanja:

- Da je certifikat izdat nakon završetka obrazovnog programa koji je država odobrila (obrazovni program mora biti u skladu sa legislativom o visokom obrazovanju i mora biti dio obrazovnog sistema koji je država odobrila)
- Da se certifikat odnosi na službeni nivo obrazovanja koji je dostupan u okviru sistema visokog obrazovanja Republike Slovenije (formalno u skladu sa Bolonjom i odobreno od strane države)
- Da je obrazovni program akreditiran (potvrđena realizacija standarda kvalitete u skladu sa obrazovnim programom zemlje u kojoj je diploma izdata²¹)
- Da je institucija koja je izdala diplomu akreditirana (potvrđena realizacija standarda kvalitete u skladu sa obrazovnim programom zemlje u kojoj je diploma izdata).

Ova pitanja nisu regulisana trenutnim zakonskim okvirom u Bosni i Hercegovini.

¹⁹ Lisabonska konvencija (Konvencija o priznavanju stranih diploma u Evropi) 1997 (Ugovor Vijeća Evrope 165). Zakon o potvrđivanju konvencije o priznavanju stranih diploma u Evropi (Službene novine, međunarodni ugovori: 9/2002 i 15/2002) Zakon o naučnim profesijama i visokom obrazovanju (Službene novine, no:158/2003, 198/2003, 138/2006) Pravila i procedure o cijenama za process priznavnja stranih diploma (Službene novine, no:60/2005)

²⁰ Od 21.1. 1995. godine u Republici Sloveniji pravnu osnovu za priznavanje diploma predstavlja Akt o priznavanju i procjeni obrazovanja (Ur. L. RS, št. 73/04 (Službene novine Republike Slovenije, No. 73/04)) i primjena bilateralnih ugovora i dogovora kao i međunarodne konvencije koje je Republika Slovenija potpisala. Za period do 21.1.1995. godine primjenjuje se akt o priznavanju stranih školskih certifikata (Ur. L. RS, št. 42/72).

²¹ Program je uspostavljen prema zakonskim normama i odobren je od autoriteta obrazovne institucije, Ministarstva obrazovanja.

OPCIJE ZA JAVNU POLITIKU

Problemi vezani za priznavanje stranih diploma i načini da se oni prevladaju su većinom, kako je prezentovano u ovoj sudiji, formulisani na osnovu razgovora sa onima koji su direktno uključeni u proces i onima koji imaju opsežno iskustvo u ovoj oblasti i koji se bave ovim problemima svaki dan. U novembru i decembru 2008. godine o ovim problemima sam diskutovala na sastancima sa službenicima iz Pravnog odjela na Univerzitetu u Sarajevu, rukovodiocem Odjela za priznavanje stranih diploma u Republici Srpskoj, Univerzitetom u Banjaluci, službenicima iz ENIC/NARIC odjela u Ministarstvu civilnih poslova BiH, članovima Chevening alumnijsa u Sarajevu, koji su se suočavali direktno sa teškoćama u procesu priznavanja diploma. Razgovarano je također sa predstavnicima nevladinog sektora.

Kroz diskusiju sa službenicima koji rade svakodnevno na priznavanju stranih diploma u Republici Hrvatskoj²² dalo mi je mogućnost da razgovaram o nekim potencijalnim problemima koji bi se lako mogli izbjeći u Bosni i Hercegovini.

²² Organizovala sam cjelodnevni sastanak sa Rukovodiocem odjela za priznavanje stranih diploma pri Agenciji za znanost i visoko obrazovanje Republike Hrvatske u Zagrebu i dva savjetnika. Prije sastanka oni su imali priliku da se u potpunosti upoznaju sa dokumentacijom koja reguliše priznavanje stranih diploma u BiH. Sastanak je bio fokusiran na najbolje moguće prakse koje se mogu primjeniti u BiH i na lekcije naučene u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji.

Također, nalazi studije su prezentovani i o njima se diskutovalo na okruglom stolu sa Rukovodiocem i članovima Upravnog odbora CIP-a, predstavnicima univerziteta u BiH i ministarstvima za obrazovanje u BiH, Rukovodiocem Odjela za priznavanje stranih diploma pri agenciji za znanost i visoko obrazovanje (ASHE) u Republici Hrvatskoj, članovima Chevening Alumnijsa, osobama koje su prošle proces priznavanja diploma u BiH te predstavnicima nevladinog sektora.

Okrugli sto je organizovan 18 decembra 2008. godine u Ministarstvu civilnih poslova BiH i na njemu su diskutovani nalazi ove studije kao i iskustva Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Najvažnije pitanje je da se jasno definiše uloga CIP-a. U ovom dijelu studije ispitat ćemo tri opcije za ovu javnu politiku koje su predložene kako bi se definisao rad CIP-a i njegova saradnja sa institucijama BiH. Neke od ovih opcija su vladine strukture već pozitivno ocjenile, međutim, do sada se one nisu sistemski i kritički ispitale. Procjenjivanje ovih opcija biće zasnovano na nalazima ovog istraživanja u BiH u 2008. godini, ali će i predstaviti dostupnu literaturu u BiH kao i u zemljama u susjedstvu u regiji.

Prva opcije za javnu politiku: Centralizovana nadležnost CIP-a

Ukoliko se prvi paragraf člana 45. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju doslovno tumači CIP bi bio institucija potpuno odgovorna za priznavanje stranih diploma na cjeloj teritoriji BiH. Iako bi ovo moglo da se ocjeni kao najlakša opcija jer bi čitav sistem bio centralizovan postoje neki osnovni problemi vezani za ovu opciju.

CIP ne bi bio u mogućnosti da procjenjuje diplome u svrhu nastavka studiranja osim ukoliko ne bi imao veliko tijelo sa stručnjacima i profesionalcima iz različitih disciplina koji bi trebali biti angažovani barem na privremenoj osnovi. Također, bilo bi veoma teško službenicima CIP-a da procjene da li je nivo obrazovanja stečen stranom diplomom adekvatan za nastavak školovanja na određenom fakultetu u BiH.

I konačno, imajući u vidu visok nivo neovisnosti i decentralizovanosti sistema obrazovanja u BiH ovaj pristup bi naldežni u obrazovnim institucijama u BiH teško podržali.

Druga opcija javne politike: CIP kao administrativno tijelo

Ukoliko zadnji paragraf člana 45. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju razmotrimo uloga CIP-a bi bila samo administrativna. CIP bi, u tom slučaju, samo primao zahtjeve za priznavanje diploma, provjeravao da li institucija koja je izdala diplomu ostoji, da li je akreditovana, da li je osoba registrovana da je završila program na toj instituciji i da li je diploma izdata osobi koja je podnijela zahtjev za priznavanje diplome.

Slijedeći korak bi bio da CIP izdaje pozitivno ili negativno mišljenje/preporuku o priznavanju diplome. Osoba koja posjeduje diplomu bi, nakon toga, prolazila istu proceduru koja se primjenjuje sada i predavala zahtjev na neko drugo tijelo, fakultet ili univerzitet.

Jedina razlika bi bila što bi se prema ovoj novoj proceduri preporuka koju izdaje CIP bila sastavni dio obavezne dokumentacije prilikom predaje zahtjeva za priznavanje diplome.

Posljedica bi bila da je CIP samo dodatno administrativno tijelo i dodatno opterećenje za budžet BiH. Također, ovaj proces bio bi duži dok bi svi trenutni problemi ostali prisutni.

Treća opcija javne politike: CIP kao koordinacijsko tijelo

Opcije javne politike koje su do sada razmatrane su fokusirane na dvije ekstremne strane rješenja problema. Kroz čitav papir mišljenja sam da bi CIP trebao usko da saraduje sa relevantnim organizacijama. U ovom dijelu predstaviti ću opciju u kojoj CIP ima koordinacijsku ulogu u čitavom procesu, usko saraduje sa univerzitetima i u kojoj univerziteti odlučuju o priznavanju diplome u slučaju nastavka školovanja.

Prema trećoj opciji CIP bi bio koordinacijsko tijelo u čitavom procesu. On bi trebao da usko saraduje sa univerzitetima u oba slučaja, i kada je zahtjev za priznavanje diploma podnesen u svrhu nastavka školovanja ili u svrhu zaposlenja.

CIP je tijelo koje informiše sve zainteresovane strane i javnost u čitavom procesu. Posljedice ovo sistema bi bile da univerziteti zadrže svoju funkciju u procjeni diploma u svrhu nastavka školovanja, ali bi čitav proces koordinirao CIP. Postojeća skupina univerzitetskih stručnjaka bila bi korištena za procjenu različitih diploma što bi reduciralo troškove. Ova opcija bi kreirala najefikasniji sistem sa najmanje troškova za njenu implementaciju.

PREPORUKE

Ova studija javne politike razmatra tri opcije vezane za rješavanje problema priznavanja stranih diploma. Prve dvije opcije- centralizovana nadležnost CIP-a i druga opcija prema kojoj situacija ostaje ista sa CIP-om kao administrativnim tijelom, se smatraju neefikasnim jer ne olakšavaju proces priznavanja stranih diploma. Treća opcija koja je predložena kao izvediva u kontekstu BiH predstavlja CIP kao koordinacijsko tijelo koje će usko saradivati sa relevantnim institucijama. Ukoliko se ova opcija sprovede učinila bi sistem priznavanja diploma uspješnim, efikasnim i efektivnim. Mišljenja sam da su izvori dostupni samo trebaju biti koordinirani i alocirani. U nastavku su praktične preporuke kako se ova opcija može postići.

Slijedeće preporuke su razvijene kako bi se proces priznavanja diploma olakšao. Generalna preporuka je da CIP treba imati koordinacijsku ulogu sa univerzitetima i relevantnim institucijama.

Kako uspostaviti ovu opciju u praksi

Ova opcija u velikom mjeri ovisi od pravnog okvira, pravila i procedura koje će se morati razviti kako bi jasno definisale ulogu CIP-a i sve korake u procesu priznavanja stranih diploma.

Struktura i organizacija CIP-a

Organizacijska struktura CIP-a bi trebala biti podjeljena na administrativni dio koji bi se bavio koordinacijom i informacijama i na stručno tijelo.

Stručno tijelo bi trebalo da procjenjuje strane diplome u skladu sa određenim kriterijima.

Kriterije za procjenu stranih diploma trebala bi razviti Agencija za nauku i visoko obrazovanje i sve informacije bi CIP trebao davati u javnost.

Ured/Koordinator za akademsko priznavanje bi trebao biti uspostavljen na svakom univerzitetu, tehničkom fakultetu ili školi za visoko obrazovanje u svrhu izvršavanja stručnog i administrativnog rada u vezi sa priznavanjem stranih diploma, perioda studija i u skladu sa generalnim aktima univerziteta, fakulteta i drugih institucija za visoko obrazovanje.

Centralni registar priznatih diploma bi trebao biti dio CIP-a kao što je u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji. Tako bi se supostavio model naredne diplome izdate na univerzitetu sa kojeg su već priznate neke diplome i učinio bi proces priznavanja više manje automatskim jer bi datajna provjera akreditiva institucija bila već obavljena.

Proces priznavanja stranih diploma

Proces priznavanja stranih diploma trebao bi biti organizovan na slijedeći način:

CIP bi trebao sprovesti stručnu proceduru priznavanja. Na osnovu iskustva iz Republike Hrvatske i Republike Slovenije optimalna dužina procesa priznavanja diploma trebala bi biti tri (3) mjeseca. Procedura priznavanja diploma trebala bi se sastojati iz nekoliko koraka:

1. Nakon što je CIP primio aplikaciju za priznavanje diplome trebao bi poslati podnosiocu zahtjeva informaciju o eventualnim dodatnim dokumentima koji trebaju također biti predati ukoliko aplikacija nije potpuna.
2. CIP bi trebao provjeriti akreditaciju institucije na kojoj je kvalifikacija stečena, autentičnost strane kvalifikacije za koju se traži priznavanje i mogućnosti koje kvalifikacija daje u zemlji u kojoj je izdata.
3. Administrativni odjel CIP-a bi trebao predati kompletiran zahtjev zajedno sa dokumentima za priznavanje jednom od dva tijela u zavisnosti u koju svrhu se traži priznavanje.
 - Prikupljene informacije zajedno sa priloženom dokumentacijom trebaju biti predate Stručnom tijelu CIP-a u slučaju da je priznavanje diplome podnešeno u svrhu zaposlenja
 - Prikupljene informacije zajedno sa priloženom dokumentacijom trebaju biti predate Odjelu za akademsko priznavanje u slučaju da je priznavanje diplome podnešeno u svrhu nastavka studiranja
4. Stručno tijelo CIP-a trebalo bi raditi evaluaciju visokoškolskih kvalifikacija u skladu sa Kriterijima za procjenjivanje stranih diploma i trebalo bi donijeti mišljenje.

5. CIP bi u skladu sa tim mišljenjem trebao izdati odluku o priznavanju strane visokoškolske kvalifikacije

6. Odluka o stručnom priznavanju visokoškolske kvalifikacije trebala bi podnosiocu zahtjeva biti poslana poštom na adresu koja je navedena u aplikacijskom formularu

Osnovni kriteriji za priznavanje diploma

Procjena bi trebala biti zasnovana na slijedeća četiri pravna osnova kako bi odluka o priznavanju bila pozitivna:

- Da je certifikat izdat nakon završenog programa koji je državno odobren (obrazovni program mora biti u skladu sa legislativom o visokom obrazovanju i mora biti dio obrazovnog sistema koji je država odobrila)
- Da se certifikat odnosi na službeni nivo obrazovanja koji je dostupan u okviru sistema visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine (formalno u skladu sa Bolonjom i odobreno od strane države)
- Da je obrazovni program akreditiran (potvrđena realizacija standarda kvalitete u skladu sa obrazovnim programom zemlje u kojoj je diploma izdata)
- Da je institucija koja je izdala diplomu akreditirana (potvrđena realizacija standarda kvalitete u skladu sa obrazovnim programom zemlje u kojoj je diploma izdata).

Vrste priznavanja

Slijedeća četiri tipa priznavanja stranih diploma trebala bi biti uvrštena i definisana:

1. Priznavanje u svrhu nastavka školovanja

U proceduri priznavanja diplome u svrhu nastavka školovanja vlasniku stranog certifikata treba biti izdata odluka o priznavanju prava na nastavak školovanja u Bosni i Hercegovini kako bi podnosilac zahtjeva bio primljen na školski program. Ovaj proces bi trebao da se sastoji od procjene sadržaja programa s ciljem da se donese odluka da li je vlasnik diplome stekao znanja potrebna za nastavak određenog školovanja. Prema tome ovaj proces je duži i uključuje usku saradnju sa odgovarajućom školskom ustanovom koja daje mišljenje. Na osnovu odluke podnosilac zahtjeva može biti primljen na određeni obrazovni program.

2. Priznavanje u svrhu zaposlenja

U proceduri priznavanja diplome u svrhu zaposlenja, koja je započeta na zahtjev vlasnika diplome, vlasnik diplome predaje aplikacijsku formu CIP-u koji izdaje odluku o priznavanju diplome. Ovo je proces formalnog potvrđivanja strane kvalifikacije.

1. Odluka o upotrebi strane titule

Proces priznavanja u svrhu zaposlenja može također voditi ka odluci o upotrebi strane stručne titule.

2. Procjena certifikata i diplome izdate u Bosni i Hercegovini

CIP bi također trebao biti u mogućnosti da izdaje mišljenje u vezi sa procjenom certifikata koji je izdat u Bosni i Hercegovini.

Informisanje i javna kampanja

Obzirom na važnost teme i velikog javnog interesa za ovu politiku jedna od preporuka je organizovanje široke javne kampanje nakon što su politiku odobrili službenici CIP-a.

Također, bilo bi neophodno organizovati obrazovne seminare i treninge za sve zainteresovane strane koje bi uzele učešća u procesu priznavanja stranih diploma.

ZAKLJUČAK: RIJEŠENJE ZAVISI OD NAS!

Uspostava procesa priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini je odgađana već duže vrijeme. Konačno Centar za informisanje i priznavanje diploma u oblasti visokog obrazovanja je uspostavljen i trebao bi početi sa radom. Pozitivna strana kašnjenja čitavog procesa je što sada imamo brojne naučene lekcije i iskustva iz susjednih zemalja Republike Hrvatske i Republike Slovenije koje su imale isti edukacijski sistem kao i Bosna i Hercegovina u prošlosti. Prema tome, ova iskustva su veoma vrijedna u razvoju sistema priznavanja stranih diploma u Bosni i Hercegovini.

Uz odgovarajuću saradnju svih zainteresovanih strana koji će biti dio ovog procesa Bosna i Hercegovina će biti u mogućnosti da supostavi pristupačan i jednostavan sistem priznavanja diploma. Također, ova politika ne traži dodatna sredstva i kompletan proces se može implementirati u okviru postojećih institucija.

Uspostavom uspješnog procesa priznavanja stranih diploma Bosna i Hercegovina će samo profitirati. Ogromna snaga mladih stručnjaka biće u mogućnosti da konačno služi Bosni i Hercegovini na njenom putu prema održivom razvoju.

REFERENCE

Bologna process in Bosnia and Herzegovina, http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/BolognaPedestrians_en.asp, 2008

Cohen, L & Manion, L & Morrison, K (2000) Research Methods in Education, fifth edition, London, RoutledgeFalmer

Colebatch, H.K., 2002. Policy. 2nd. edn. Open University Press. Buckingham: .

Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region. Lisbon, 11.IV.1997

Drever, E (2003) Using Semi-structured Interviews in Small Scale Research: a teachers guide, The SCORE Centre, University of Glasgow

Fonseca, I (1995) Bury me Standing-the Gipsies and Their Journey, New York, Vintage Books

Government of B&H (2003) Framework Law on Primary and Secondary Education in Bosnia and Herzegovina,.

Huberman, M & Miles, M (1994) Data Management and Analysis Methods, in N. Denzin & Y. Lincoln (Eds), *Handbook of Qualitative Research*, London, Sage Publications, Inc

Ministry of Civil Service B&H, Department for higher education, http://www.mcp.gov.ba/pages_bo/sektor_za_obrazovanje.php

Miles, M & Huberman, M (1994) Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook, second edition, London, Sage Publication Inc.

Law on higher education in Bosnia and Herzegovina Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No 19/07

UK NARIC, www.europass.org.uk, Retrieved 11 of June 2008

Paul Norris, Head of Research and Consultancy, UK NARIC <http://www.naric.org.uk/index.asp?page=9>

Tanovic Lamija „Towards the european higher education area“, bologna process, NATIONAL REPORTS 2004 – 2005, 2005

United Nations (2002) 'A World Fit for Children', Special Session on Children, United Nations

UNESCO (1990) 'World Declaration on Education for All', Paris: UNESCO

UNICEF (2006) Media Centre; Poverty, Illiteracy and prejudices create a vicious circle,

UNICEF, not dated; http://www.unicef.org/B&H/media_3916.html, Retrieved 20 May, 2006

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 48 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.soros.org.ba.